

Till
Jonas Gumbel
Avdelningen för vård och omsorg
Sveriges kommuner och Landsting

Användning av självtester för att påvisa sjukdom

Självtester, dvs laboratorieundersökningar som en person utför själv utanför sjukvården, inskränkte sig länge till febertermometern och badrumsvågen. För 30 år sedan kom graviditetstester och blodsockermätningar för diabetiker. Man kan numera köpa manschetter för att kontrollera blodtrycket själv och landstingen utbildar patienter i att själva följa sin behandling med blodförtunnande läkemedel (Waranbehandling, mätning av PT(INR)). Teknikutvecklingen har gjort att det numera är möjligt att framställa avancerade kemiska och molekylärbioologiska självtester, t ex för att påvisa både smittsamma och ärftliga sjukdomar, som självtester. Idag finns självtester för att diagnosticera infektionssjukdomar som influensa, HIV och syfilis, drog och alkoholtester, tester för att påvisa tjocktarmscancer, tester för blodfetter, lever- och njurfunktionen eller för att testa benägenhet att drabbas av sjukdom, t ex vinterkräksjuka.

Självtester tillhandahålls via apotek, den allmänna handeln eller Internet. I både USA och övriga Europa är marknaden stor. En upplevd fördel med självtester skulle kunna vara att det blir enklare eller billigare än att uppsöka sjukvården. En annan att man har möjlighet att skydda sin integritet genom att resultatet inte hamnar i något journalsystem. Nackdelen är att det inte finns någon från sjukvården som ansvarar för hur testresultatet ska tolkas och följas upp. En annan viktig brist är att de självtester som säljs ofta inte är validerade och utprovade i den miljö där de är tänkta att användas. Testresultaten kan därför bli opålitliga, vilket var anledningen till att ett test av könssjukdomen klamydia häromåret, efter påpekande, snabbt togs bort från de svenska apotekshyllorna. En tredje nackdel är att personer som själv diagnostiserar sjukdomar som ligger under smittskyddslagen inte kommer till sjukvården för behandling och nödvändig smittspårning.

Samhället måste vara berett på att hantera och ta ställning till det växande utbudet av självtester. Vissa typer av självtester underutnyttjas sannolikt idag; man undersöker t ex inte om man har feber innan man söker på vårdcentral, och det finns diabetiker som har anledning att mäta sitt blodsocker mera intensivt än vad man gör idag. Användningen av test för kontroll av Waranbehandling hos patienter som har lång väg till vårdcentralen, bör sannolikt stimuleras.

Samtidigt finns stora risker att många självtester kommer att överutnyttjas eller användas felaktigt beroende på bristande kunskap om hur ett testresultat ska värderas samt att man inte vet hur bra testerna fungerar hos den enskilda lekmannen.

För att bedöma värdet av en självtest för samhälle och medborgare bör man fråga sig:

- Är syftet med testet förenligt med säker hälso- och sjukvård?
- Följer användandet av testet gällande lagstiftning, till exempel smittskyddslagen?
- Fungerar testet som tillverkaren påstår och ger det korrekta resultatet?
- Finns det en adekvat frågeställning som testet besvarar?

Vi menar att det är viktigt att SKL verkar för:

- att kartlägga utbud, marknadsföring och användning av självtester i Sverige.
- att en striktare kontroll införs av de självtester som erbjuds på marknaden.
- att tydliga rekommendationer utformas för sådana självtester som kan utgöra en positiv del i patientens egenvård.

2012-03-23

Gunnar Nordin
VD Equalis

Lena Norlund
Ordförande SFKK

Eva Grodzinsky
Ordförande IBL

Maria Rotzen Östlund
SFMM:s representant i
PNA-gruppen

Referens:

Test dig selv! Vurderinger og anbefalinger vedrørende anvendelse af medicinsk udstyr til selvtestning Rapport og anbefalinger fra projektet "Test dig selv!" Danske Teknologirådets rapport "Test dig selv". Teknologirådet, København (www.tekno.dk)